

JAKUS JÁNOS*

NATO LÉGITÁMADÓ-HADMŰVELET JUGOSZLÁVIA ELLEN 1999

NATO AIR WAR AGAINST YUGOSLAVIA 1999

ABSTRACT

NATO leadership considered resolving the Kosovo crisis through negotiations by imposing serious threat on the Yugoslav political power. Initially the means of pressure was not identifiable. Analyst suspected political pressure behind the warnings. However, besides political warning, NATO considered the deployment of military force as well. The planners basically calculated with deploying allied air force, since the deployment of ground forces was considered risky, as it could have led to dragging engagement with heavy losses. The concentration of the air force in the region happened quickly and on 24 March, 1999 the bombing began and kept on for 78 days with gradually increasing intensity.

1. Bevezetés

1997–1998 között a szerb–albán ellentétek polgárháborús szintre emelkedtek, amelynek addigra már 1500 halálos áldozata és közel 400 ezer, főleg albán menekültje volt. A nemzetközi közösség békéltető törekvései nem hoztak eredményt, így az Észak-atlanti Tanács 1998. október közepén felhatalmazta a NATO főparancsnokát egy légi támadó hadművelet előkészítésére, azzal a politikai célkitűzéssel, hogy a szerb biztonsági erőket Koszovó elhagyására kényszerítsék. Milosevics pillanatnyilag meghátrált ugyan, de nem adta fel a küzdelmet.

Ilyen, pattanásig feszült helyzet közepette került sor 1999. február 6-án a Párizs melletti Rambouillet-ben rendezett Koszovó-konferenciára. A nemzetközi közösség 10 pontból álló tárgyalási javaslatot terjesztett a szemben állók elé, amelyet a szerbek elfogadtak, de az albánok nem. A felek szándékai gyors ütemben változtak: a szerbek számára a 10 pontban összeállított tárgyalási programjavaslat kedvező volt, tekintettel arra, hogy az ország határait a nemzetközi közösség javaslata garantálta. Ugyanakkor később, feltehetően albán sugalmazásra, a javaslatcsomag azzal egészült ki és vált elfogadhatatlanná számukra, hogy a NATO erők Koszovóban megjelenhetnek, illetve, hogy a KFOR csapatok egész Jugoszlávia területén mozgásszabadságot élvezhetnek. Az albánoknak ez a fordulat, és a javaslat kiegészítéssel szembeni szerb ellenállás kedvezett, amelynek hatására patt helyzet alakult ki és a szerb fél elhagyta a tárgyalások színhelyét.

A harcoló albán fegyveresek, a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (Ushtrita Climintare e Kosoves, UCK) úgy érezhette, hogy a NATO támogatja törekvéseit és fokozta katonai tevékenységét Koszovóban, amire a szerb válasz nem késett sokat. A belgrádi vezetés viszárszrendelte a tartományba a Koszovó-konferencia időszakában onnan kivont erőit (különleges rendőri erők MUP, szabadcsapatok és a Nis-i 3. hadsereg alakulatai), amelyek igen hatékony tisztogató akciókba kezdtek. 1999. március 22-én az EBESZ megfigyelői kivonultak a tartományból. Ugyanakkor R. Holbrooke, az USA elnökének külön megbízottja, Belgrádba látogatott és végső figyelmeztetést intézett Milosevicshez, amely nem talált megértésre. 1999. március 24-én megkezdődtek a NATO légicsapásai Jugoszlávia ellen.

* Alezredes, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Tudományszervező Központjának igazgatója.

A NATO 50 éves történetében a Jugoszlávia ellen vívott légitámadó-hadművelet volt az első, amelyet a szövetség területén kívül, és az ENSZ BT felhatalmazása nélkül hajtott végre. Magyarország részvétele a konfliktusban különleges körülményeket igényelt. Az ország 1999-ben lett a NATO tagja, és mint ilyen, szinte azonnal szerepet kellett vállalnia egy szomszéd ország elleni katonai fellépésben. A helyzetet tovább súlyosbította, hogy Jugoszláviában jelentős számú magyar nemzetiségű polgár él, akiknek a kapcsolatai a szerbekkel a polgárháború menetében, illetve azt megelőzően is, igen komplikált volt.¹ A két szomszéd ország (Magyarország és Jugoszlávia) egymáshoz való viszonya, évtizedekre visszavetítve sem volt problémáktól mentes. Éppen ezért a NATO fellépés során szükség volt különleges eljárások bevezetésére. A NATO akcióban való részvételünket a magyar kormány feltételekhez kötötte. Nevezetesen, hogy a magyar légierő nem vesz részt a támadásokban, de a légtér használatot biztosítja a támadó szövetséges kötelékek számára. Ugyanakkor elvárásként fogalmazta meg a katonai tervezők felé, hogy a csapások kiváltásakor lehetőségek szerint kímélni kell a magyarok által lakott területeket, illetve anyagi javakat.

2. Az „Allied Force” fedőnevű NATO akció előkészítése

Az Észak-atlanti Tanács közvetlenül irányította és határozta meg a Vicenzában települt CAOC (Combined Air Operations Centre) számára a politikai nyomásgyakorlás hitelességét igazolandó hadművelati tervezés feladatait. A központ a már korábban kidolgozott hadművelati elgondolást egyeztetette a JFACC-al (Join Force Air Component Commanders), majd annak végleges változatát átadta a nemzeti képviselőknek. A folyamatos politikai nyomás alatt a konfliktus kezdetén az akció terveit 24 órás, majd a későbbiekben 72 órás periódusra dolgozták ki, amihez a szövetséges légierő harci-repülőgépeinek jelentős részét az olaszországi Aviano-i légbázison vonták össze.

A hadművelet politikai célja: visszakényszeríteni a jugoszláv politikai vezetést a koszovói konfliktus tárgyalások útján történő rendezésének elfogadásához.

A hadművelet katonai célja: a légitámadások kiváltásával a Jugoszláv Hadsereg (JH), a MUP, illetve a szerb szabadcsapatok Koszovóban alkalmazott erőinek a tartomány elhagyására kényszerítése.

A két célkitűzés szemben állt a biztonságpolitikai helyzetértékelésben megfogalmazott korlátozott célokkal és elérésére kijelölt erők lehetőségeivel, így azok rövid idő alatt teljesíthetetlenek voltak. A koszovói albánok elűzése a légitámadások ellenére erősödött és a jugoszláv politikai vezetés megegyezésre való hajlandósága sem következett be.²

A NATO katonai döntéshozó testülete a légitámadó-hadművelet végrehajtásához a következő rendszabályokat határozta meg.

A saját veszteség minimalizálása érdekében:

- a hadművelati térségben a repülő erők 5000m alatt nem tevékenykedhetnek,
- a felhőhatár alatti repülés tilos,
- a lehetőségek figyelembevételével a légitámadásokat éjszaka kell végrehajtani.

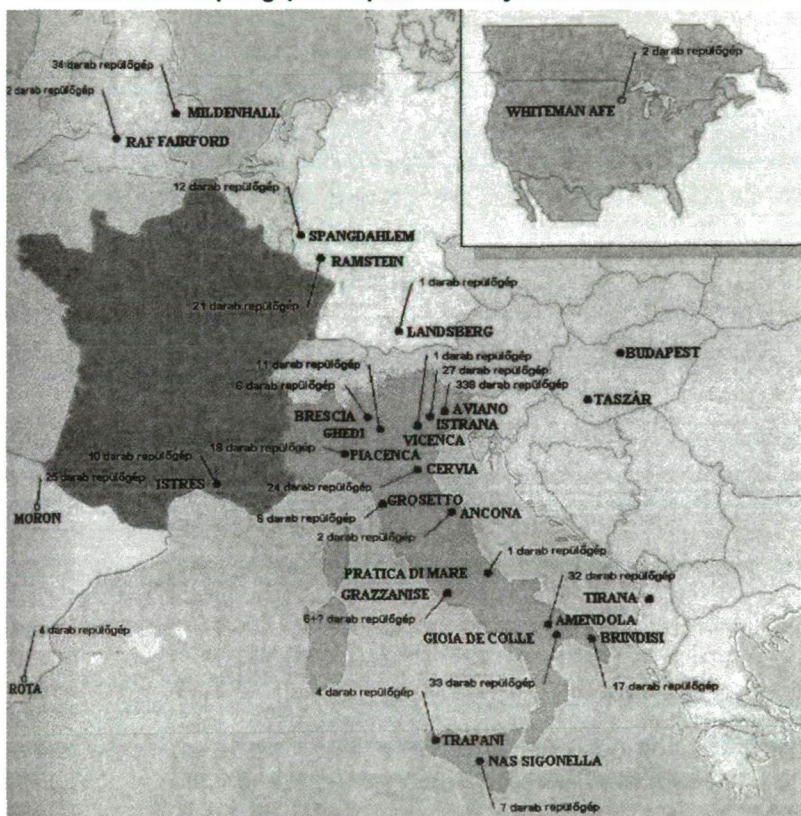
A támadott objektumok környezetében bekövetkező károk csökkentése érdekében:

- támadás csak akkor hajtható végre, ha a célt előzőleg egyértelműen meghatározták,
- precíziós fegyverek alkalmazása lehetővé teszi a károk minimalizálását.

A megszabott feladatok egy részéből is kiténik, hogy azok nem elsősorban a katonai tervezés szabályait, hanem sokkal inkább politikai elvárásokat tartalmaznak.³ Vagyis nem volt feladata a támadó erőknek Jugoszlávia teljes megsemmisítése, így nem lett tervevé a társadalmi rend szétzúzása, az infrastruktúra, illetve az ország katonai erejének teljes szétverése sem.⁴

A NATO a légitámadó-hadművelethez kijelölt repülő erőit többnyire Olaszország területén található légibázisokon vonta össze. A csoportosítás jelentős erőt képviselt, amely birtokában a siker reményében lehetett felvenni a harcot a jugoszláv légierővel és légvédelemmel.⁵

1. ábra. NATO-repülőgépek telepítésének helyszínei a háború kezdetén

Forrás: Dr. Jakus János alezredes: Jugoszlávia elleni NATO-légitámadás. 2001. 10. oldal

A légitámadó-hadművelet elgondolása több fázist ölelt fel.

Első fázisban korlátozott erővel végrehajtott légitámadást terveztek a JH integrált légvédelmének fontosabb elemei ellen azzal a célkitűzéssel, hogy biztosítsák a további légi tevékenység sikerét.

A légitámadó hadművelet kezdete: 1999. március 24.

Kijelölt repülőerők: 430 repülőgép, ebből 120 támadó repülőgép volt.

Második fázisban a légitámadás kiterjesztése szerepelt a Koszovóban állomásozó JH szárazföldi és a biztonsági erők ellen.

A légitámadó-hadművelet kezdete: 1999. április 27.

Kijelölt repülőerők: 715 repülőgép, ebből 340 támadó repülőgép volt.

Harmadik fázisban a légitámadások továbbfejlesztését tervezték a fontosabb stratégiai célok ellen egész Jugoszlávia területén.

A légitámadó hadművelet kezdete: 1999. május 9.

Kijelölt repülőerők: 850 repülőgép, ebből 470 támadó repülőgép.

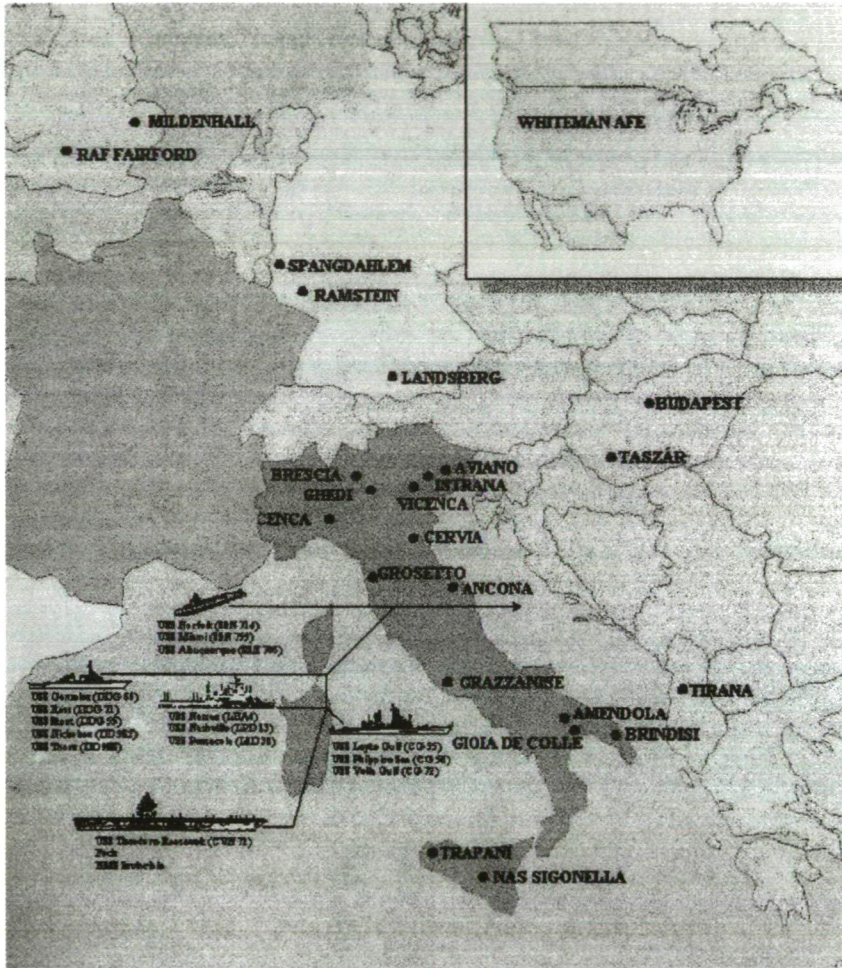
Negyedik fázisban a JH és belügyi csapatok Koszovóból történő kivonásának kikényszerítése és azt követően a tartomány helyzete stabilizációjának biztosítása szerepelt.

A légitámadó hadművelet kezdete: 1999. június 10.

Kijelölt repülőerők: 1055 repülőgép, ebből 550 támadó repülőgép.

Ötödik fázisban tervezték biztosítani az ellenőrzési és támogatási feladatokat Koszovóban.⁶

2. ábra. A NATO légibázisai és a haditengerészeti erők csoportosítása

Forrás: Dr. Jakus János alezredes: Jugoszlávia elleni NATO-légitámadás. 2001. 14 oldal

3. A JH légierőjének és légvédelmének szervezeti elemei és azok feladatai

A jugoszláv LÉREP feladata az volt, hogy a rendelkezésre álló repülő- és légvédelmi erőkkel hatékonyan oltalmazza az ország légterét, ipari létesítményeit, gazdasági, közigazgatási központjait, közlekedési csomópontjait és katonai objektumait. Az ország külső fenyegetettsége esetén – a magasabb harcászati fokozatok bevezetésével egy időben –

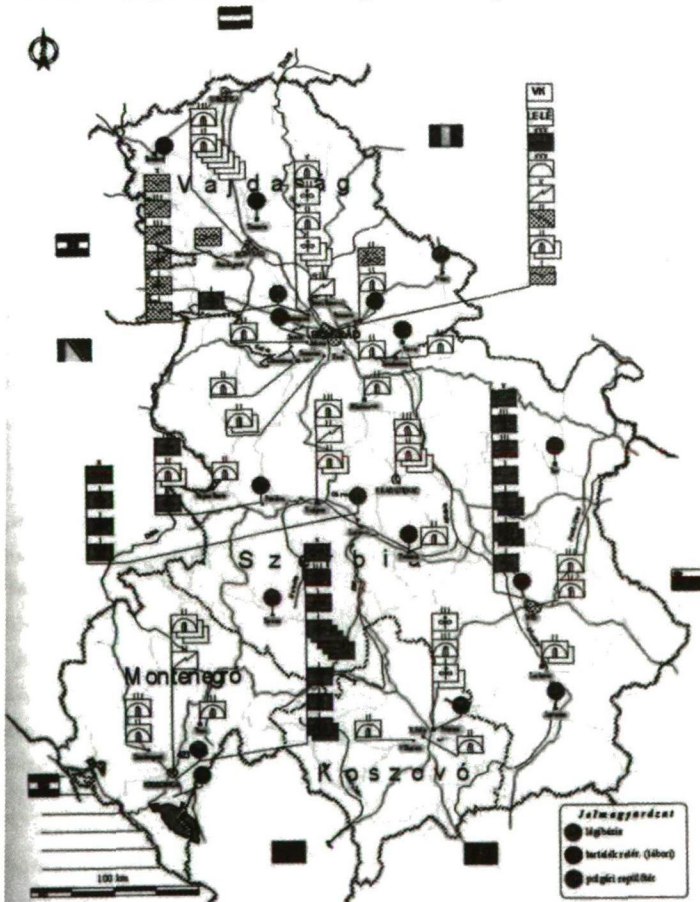
végrehajtsa a fegyveres erők fő csoportosításának közvetlen légi oltalmazását, a támadó fél szárazföldi csapatainak és légierejének felderítését és pusztítását.

A LÉREP alárendeltségében megtalálható volt a klasszikus légvédelem mindhárom eleme, úgymint a vadászlégió, a légvédelmi rakétacsapatok, valamint a rádiótechnikai csapatok.

A légvédelmi körzetenként elkülönült erőit az adott Légvédelmi Körzetparancsnokság vezette és az itt települt légvédelmi csapatok tevékenysége – az együttműködési feladatok kivételével – az adott térségre terjedt ki. Az ország geostratégiai helyzetének változása következtében a légvédelmi csapatok fegyvernemei számára új alkalmazási tervet készítettek, ennek megfelelően a rádiótechnikai csapatok három légvédelmi körzetet (Észak, Közép, Dél) alakítottak ki, a légiőrő részére változatlan felelősségi körzeteket (Észak, Dél) határoztak meg, míg a légvédelmi rakétacsapatok részére – az objektumvédelem feladatainak fenntartása mellett – új irányokat és szektorokat jelöltek ki.

A légvédelmi rendszer meghatározó erejét a légvédelmi-rakétacsapatok képezték. Szervezetileg a légvédelmi-rakétacsapatok állományába állandó telepítésű, kis- és közepes hatótávolságú, valamint mobil, kis hatótávolságú rakétakomplexumok tartoztak.

3. ábra. A jugoszláv légiőrő és légvédelem helyzete a háború előtt

A légvédelmi rendszer állandó telepítésű rakétakomplexumai zonális védelem szerinti csoportosításban települtek, amelyek oltalmazták Belgrádot, valamint Kraljevo és Nis körzetét.

Belgrád körzetében lévő kiemelt fontosságú ipari és katonai objektumok légvédelmi oltalmazását egy légvédelmi rakétadandárral (SA-2, SA-3) tervezték végrehajtani. A Belgrád körül kiépített légvédelmi rendszerben egy 80-100km sugarú körben, 20–25 km magasságú, többszörösen átfedett tűzzónát hoztak létre.⁸

Kraljevo és Nis körzetét két légvédelmi rakétaezreddel (SA-6, SA-3) oltalmazták. Az oltalmazott terület fölött a légvédelmi rakétakomplexumok 20-25km sugarú körben 10–15 km magasság határig, többszörösen átfedett tűzzónát hoztak létre.⁹

Kraguljevac körzetét egy légvédelmi rakétaezreddel (SA-6) oltalmazták.

Pristina környékén lévő objektumok légvédelmi oltalmazását egy légvédelmi rakétaezreddel (SA-6) tervezték megoldani.

Danilovrad légvédelmi oltalmazásához és az Adriai-tenger irányából támadó légi célok elleni tevékenységhez egy légvédelmi rakétaezredet (SA-6) terveztek be.

Novi Sad (Újvidék) körzetét és az északnyugati irányból támadó célok elleni tevékenységet egy légvédelmi rakétaezreddel (SA-6) tervezték megoldani.

A NATO légitámadó hadműveletének megindítása előtt a jugoszláv légvédelmi rendszer működőképesnek és elméleti szempontból hatékonyak volt tekinthető.

A rádiótechnikai csapatok behálózta az ország egész területét. A kiépített automatizált légvédelem vezetési és irányítási rendszer (kiegészülve a kismagasságú légitől-, illetve a polgári-katonai rádiólokációs felderítő rendszer lehetőségeivel) viszonylag korszerű légtér-felderítést eredményezett.

Jelentős mennyiségű vadászpilóta (15 db MiG-29 és 64 db MiG-21 stb.) állt rendelkezésre a támadó légi célok visszaverésére, illetve megsemmisítésére.

A nagyszámú közeli, kis és közepes hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok – a viszonylagos elavultságuk ellenére – jelentős tüzerőt képviseltek.

A légvédelmi rendszer legkorszerűbb eleme a rádiótechnikai felderítő rendszer volt, amely bonyolult légi helyzetben, zavarás viszonyai között is biztosította a légi helyzet értékeléséhez és a feladatszabáshoz elegendő mennyiségű információt.

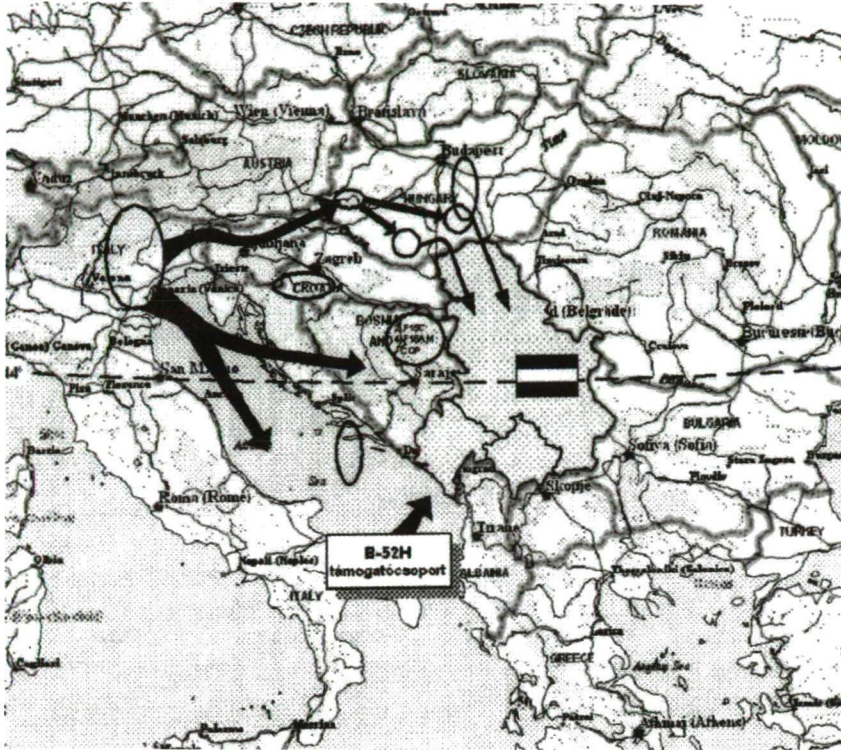
A légvédelmi rakétacsapatok viszonylag alacsony hatásfokú tevékenységre voltak képesek. A vadászlégiő repülőgépei, az irányító rendszer elavultsága, valamint fedélzeti fegyverrendszerek behatárolt lehetőségei miatt, csak korlátozott mértékben voltak képesek feladatuk végrehajtására.

4. A légitámadó-hadművelet megindítása

1999. március 24-én, 16.50-kor kezdte tevékenységét három AWACS repülőgép Magyarország, Horvátország, Albánia és az Adriai-tenger térségében. Mindegyiket kettő-kettő üzemanyag-utántöltő repülőgép szolgálta ki.

17.05-kor három perces felszállási időközzel az Aviano-i repülőbázisról mintegy 60 db harci repülőgép szállt fel. Ezeknek a fele Délnyugat-Magyarország légtérébe repült be és ott a kijelölt légtérben várakoztak, felkészültek a harci bevetésre. A másik csapásmérő csoportosítás az Adriai-tenger délkeleti térségének légtérében várakozott.

4. ábra. NATO-légierő berepülési irányai az első légitámadás kiváltásakor

Forrás: Dr. Jakus János alezredes: Jugoszlávia elleni NATO-légítámadás. 2001. 40. oldal

Ugyanekkor négy REH-repülőgép (EA-6/B ROWLER) repült be Bosznia-Hercegovina légtérébe.

Az első légitámadás 19. 26-kor következett be. Az első hullámban manőverező robotrepülőgépeket, bombázókat, vadászbombázókat vetettek be vadász-, zavaró- és légtérelenőrző repülőgépek támogatása mellett. A harci bevetést követően a repülőgépek a megközelítési útvonalon hagyták el az alkalmazási területet.

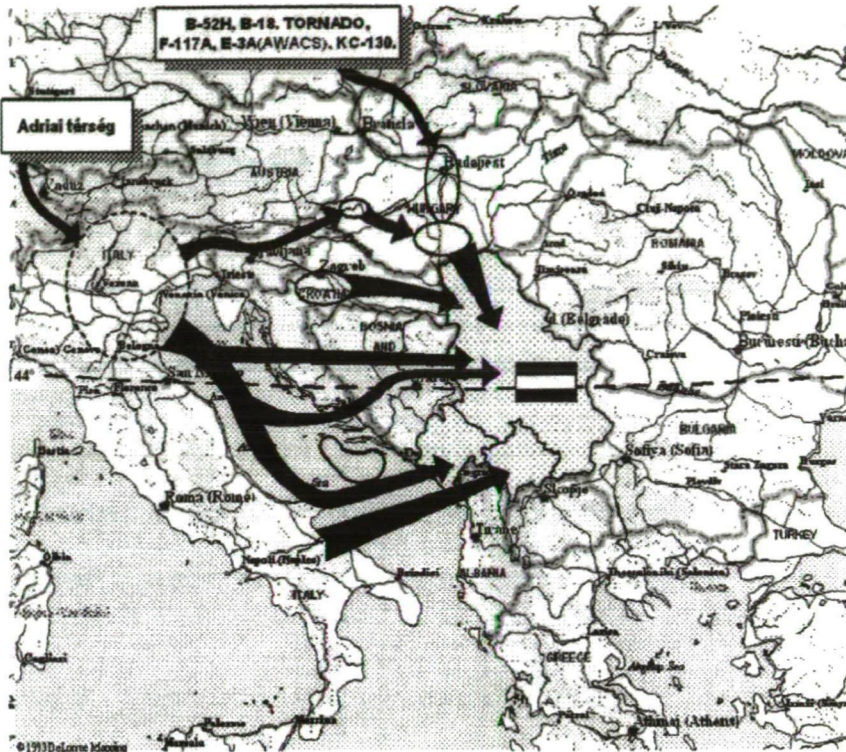
Az első hullámban a Whiteman légbázisról (USA) B-2/A és Fairford légbázisról (UK) B-52/H stratégiai bombázók is alkalmazásra kerültek, amelyekről a manőverező robotrepülőgépeket az Adriai-tenger légtéréből indították.

Az első légitámadás 21. 30-kor fejeződött be.

A második légitámadás 23. 10-kor kezdődött, amelyben ismételt részt vettek a B-52H stratégiai bombázók, amelyek ezúttal Dél-Magyarország térségéből indították a manőverező robotrepülőgépeket. A támadás súlypontja Belgrád és Pristina körzetében volt, miközben 40 célt/célcsoportot támadtak Jugoszlávia más területén is. Ugyanakkor a Földközi-tengeren állomásozó NATO flottacsoportosítás felszíni hajóiról és tengeralattjáróiról szintén manőverező robotrepülőgépeket indítottak jugoszláviai célpontok ellen.¹⁰

A támadó légierő a jelentős erőfölény birtokában, valamint az ellenfél elektronikusán lefogott, irányító és vezetési rendszerei következtében, rövid időn belül az 5000 m feletti repülési magasságon döntő fölényrel rendelkezett. A szövetségi légierő azonban képtelen volt a széttelepített, fedett, jól álcázott és rejtett ellenség ellentevékenységét teljes egészében korlátozni, illetve kikapcsolni.

5. ábra NATO-légierő berepülési irányai és további légitámadások kiváltásakor

Forrás: Dr. Jakus János alezredes: Jugoszlávia elleni NATO-légítámadás. 2001. 42. oldal

5. A hadászati fontosságú célok pusztítása Jugoszlávia területén

A NATO a hadászati fontosságú célokat már 1998 nyarán kijelölte. A hadászati célok kiválasztása során az alapvető szempont az volt, hogy azok pusztítása vagy rombolása akadályozza, vagy tegye lehetetlenné a jugoszláv állami és katonai vezetés működőképességét. A társadalmi élet szempontjából jelentős infrastrukturális célpontok (úthálózat, hidak, vasúthálózat, energiaellátó rendszerek) megsemmisítése szintén a hadviselési képességek korlátozását irányozta elő. Hatását azonban az ország lakosságára tervezték kivetíteni a nem titkolt szándékkal, hogy a politikai vezetéssel szembeni elégedetlenség felkísértésével is távozásra kényszerítsék a hatalomból Milosevics elnököt és pártját.

A célok támadása során az alapvető problémát a sűrűn lakott és beépített területeken a találati pont körüli egyéb károk keletkezése jelentette. A célok kiválasztása során a rendelkezésre álló adatbank alapján figyelembe vették, hogy a közelben ne legyen kórház, iskola, óvoda, templom, emlékmű stb. A kínai követség elleni légitámadás bebizonyította, hogy az adatbank adatai hiányosak, esetenként pedig pontatlanok voltak.

Hadműveleti-harcászati jelentőségű célokat tekintve alapvetően a JH Koszovóban állomásozó csapatai és azok felszereléseinek, haditechnikai eszközeinek megsemmisítésére került a középpontba.¹¹

A JH rendelkezésére álló mobil SA-6 légvédelmi rakétakomplexumok tűzvezető rádiólokátorait a kezelők egyáltalán nem, vagy nagyon rövid időre, meglepetésszerűen kapcsol-

ták be, így ezek ellen a NATO-légierő nem tudott hatékonyan tevékenykedni. Előfordult az is, hogy a rendszerből már kivont légvédelmi rakétaüteg tűzvezető lokátorait önállóan alkalmazták megtévesztés céljából.

Ez a szerb taktika arra készítette a NATO döntéshozóit, hogy jelentős REH-erőket alkalmazzon a légvédelem lefogására.

1999 májusa közepétől – amikor is a NATO-pilóták már elegendő tapasztalatot szereztek a szerb álcázás megtévesztés- és súlypontképzés gyakorlatáról – a szerb csapatok megváltoztatták az erők- és eszközök elosztását, alkalmazását, erőkifejtés-összpontosítását és javították az álcázási, megtévesztési tevékenységükön.¹²

A légvédelmi hadművelet szerb tervezői nagyon jól tudták, hogy a NATO légierőjével a hagyományos módon és eszközökkel nem tudnak eredményesen szembeszállni, ezért a hadművelet során a JH-ban szigorúan betartották a rádióforgalmazás szabályait, beleértve a rádiótelefon-rendszerek igénybevételének korlátozását is.

A NATO légfőlényének ellensúlyozására igen jelentős szerepet játszottak a szerbek által kiválóan előkészített repülőgép- és harckocsi-makettek. A MiG-29 és MiG-21 maketteket fémbevonattal látták el és több mint 20 darabot állítottak fel különböző használaton kívüli repülőtereken. Úgy helyezték el őket, hogy a támadó NATO-légierő számára hihető haditechnikai eszközként funkcionáljanak. A támadó repülőgépek a makettek mintegy 90%-át megsemmisítették.

A szerb fél még a háború előtt nagyszámú, gumiból készült, felfújható harckocsi-maketteket szerzett be olasz cégektől és ezeket félig rejtve helyezték el a terepen. Valószínű ennek tudhatók be a nagyszámú harckocsi-megsemmisítésről szóló NATO-jelentések. A szerbek a hidak védelmében olyan infrasugár-visszaverődést gátló anyagokat vittek fel a hídelemekre, amelyek segítségével jelentősen megváltoztatták a visszavert infraképet, így nem lehetett pontosan felismerni a kiválasztott célpontot. A JH először alkalmazott olyan elektrotechnikai eszközöket (elektromos rezgéskeltők, hősugárzó eszközök), amelyek terepen történő üzemeltetésével különböző harceszközöket imitáltak és így azok több esetben légcsapást vontak magukra.¹³

6. A jugoszláv fél veszteségei

NATO-adatok szerint a légitámadások során 4000 jugoszláv katona vesztette életét és 6000 megsebesült. A jugoszláv hivatalos adatok szerint 576 katona vesztette életét és 2000 sebesült meg, ennek a veszteségnek a nagy részét is az UCK fegyvereseivel vívott harcok során szenvedték el. A légitámadások 2000 civil áldozatot követeltek és 6000-en sebesültek meg.

A NATO által megadott veszteségadatok, amelyek mindenekelőtt harckocsikat, páncélozott harcjárműveket és tüzérségi eszközöket jelölnek, kétségesek, mivel a JH Koszovóból történt kivonulása után ezek nem voltak megtalálhatók a hadműveleti területen.¹⁴

A NATO a JH-nak okozott veszteségekről összegzett adatokat adott közre, amelyek célcsoportokra vonatkozóan a következők szerint alakult:

- 107 harckocsi;
- 185 páncélozott harcjármű;
- 417 tüzérlöveg;
- 339 szállítójármű;
- Laktanyák 1/3-a;
- Lőszerraktárak 50% (Koszovóban);
- 9 repülőtér (17-ből) és 40 hangár;

- Lőszergyártó üzemek 65%-a;
 - Repülőgépgyártó-kapacitás 70%-a;
 - Harckocsi- és páncélozott harcjárműgyártó ipar 40%-a;
- A JH légierejére és légvédelmére vonatkozóan:
- MiG-29 megsemmisült 12 db (15);¹⁵
 - MiG-21 megsemmisült 24 db (64);
 - SUPER GALEB megsemmisült 28 db (60); Mi-8 megsemmisült 12 db (56);
 - SA-2 megsemmisült 3 osztály (5);
 - SA-3 megsemmisült 7 osztály (10);
 - SA-6 megsemmisült 3 üteg (20);
- A hadszíntér infrastruktúrájában szintén jelentős károk keletkeztek:
- Olajfinomítók (Újvidék, Pancsova) 100%-a;
 - Üzemanyag-tárolók 28 db;
 - Katonai olajtartalék 41%-a;
 - Közúti híd 34 db;
 - Vasúti híd 11 db;
 - Tv, rádióátjátszók, állomások 25 db.

7. Veszteségek a NATO-oldalon

A jugoszláv média több mint 70 repülőgép, pilóta nélküli felderítő robotrepülőgép és manőverező robotrepülőgép megsemmisítéséről számolt be, ez jelentősen eltér a NATO által megadott veszteségadatoktól.

A NATO-jelentések szerint az elszenvedett veszteségek a következők voltak:

- 3 repülőgép (Sea Harrier, F-117/A, F-16/C) lelővése;
- 3 helikopter (2 db AH-64/A, 1 db AV-8/B) lezuhanása;
- 6 sérült repülőgép kényszerleszállása a saját repülőbázisokon;
- 12 pilóta nélküli felderítő robotrepülőgép elvesztése.¹⁶

A jugoszláv légvédelem valóban szenzáció számba menő sikert aratott, amikor 1999. március 27-én, kb. 20.40-kor (helyi idő) Budjanovci körzetében (Belgrádtól 45 km-re) lelőtt egy F-117/A típusú vadászbombázót (lopakodó) repülőgépet. Mi tette ezt lehetővé? Véleményünk és a már rendelkezésünkre álló adatok alapján a repülőgép felderítését a JH légvédelmi rendszerében meglévő méteres hullámtartományú P-12 (SPOON REST) rádiólokátorral hajtották végre. Ilyen alacsony frekvencián a „stealth” technológia nem hatékony.¹⁷

Ma már bizonyított tény, hogy az F-117/A vadászbombázót SA-3, vagy más néven „NYEVA” légvédelmi rakétakomplexumról elektrooptikai üzemmódban célra vezetett légvédelmi rakétával semmisítették meg.¹⁸

8. Összegzés és következtetések

A NATO országok vezetői közül többen azt a nézetet képviselték, hogy a jugoszláv politikai vezetés, az első légitámadásokat követően, visszatér a tárgyalóasztalhoz. Ennek következtében a szövetséges légierő nem azzal az eltökéltséggel kezdte meg az akcióit, amelyet az elfogadott alkalmazási elveknek megfelelően, az erők és eszközök hatékony, meglepésszerű alkalmazása megkövetelt volna.

Mindennek ellenére kétségtelen tény, hogy a NATO döntéshozatali rendszere – a politikai tárgyalások alátámasztása érdekében – készenlétben tartotta a széleskörű katonai fe-

nyezetés eszközét Jugoszláviával szemben. A katonai eszközök készenlétben tartása azonban elsősorban a politikai nyomásgyakorlás érdekében történt, nem pedig a fenn álló probléma végső megoldására szánták volna. Igazolja ezt, hogy a NATO összevont légierje alkalmazásához nem készültek konkrét, az egész folyamat lefolyását, illetve az akciók változatait is magában foglaló, hadművelati tervek, arra csupán a légitámadó-hadművelet folyamatában, a kialakult helyzet függvényében került sor.

A történeteket összefoglaló NATO dokumentumokban az elemzők nagyon világosan kifejtik azt az álláspontjukat, hogy a politikai hezitálás nem lehet okozója a katonai tervezés elnagyoltságának, amely egyébként is bonyolult egyeztetéseket igénylő folyamat. Ez úgy is értelmezhető, hogy a politikának egyértelműen kell döntenie a katonai erővel elérni kívánt célokról, azokat világosan meg kell fogalmazni és a katonai tervezés ezek birtokában képes egyértelmű válaszokat adni azok elérésének módjáról, eszközeiről, valamint a megvalósítás tér-, idő- és erő igénybevételéről. Ellenkező esetben, egy esetleges kudarc esetén, a politikai tényezők számára lehetőség nyílik a felelősség „szétkenésére”, illetve annak áthárítására a műveleteket tervező, irányító katonákra.

Jelen esetben a politikai hezitálásnak nyomós okai voltak. Ma is tart az a vita, amely Jugoszlávia ellen indított légitámadó-hadművelet nemzetközi jogi háttéréről szól. A NATO értékelések sem titkolják azt, hogy ezen a területen a humanitárius katasztrófa valószínűségén kívül semmiféle háborús indok nem állt fenn. A hadművelet előkészítésével és irányításával (vezetésével) megbízott parancsnokságoknak azonban ilyen körülmények között is készen kell állniuk a határozott cselekvésre.¹⁹

A jugoszláv fél helyesen ismerte fel a köré vont gyűrű hézagait és azokat kihasználva erőteljes és hatékony propagandát tudott kifejteni. Pl. használta a műholdas csatornákat, miközben a külföldi hírközlő szerveket letiltotta, a tudósítókat pedig kiutasította az országból. A külképviseletek működtek, Görögország pedig a Szövetséggel szemben, külön álláspontot képviselt, távol tartotta magát a beavatkozástól.

JEGYZETEK

1. Csüllög G. (2007): Regionális ütköző terek a Délvidéken (a 19–21. századi folyamatok történeti gyökerei) In: Gulyás L.–Gál J.: Európai kihívások IV. Nemzetközi tudományos konferencia. Szegedi Tudományegyetem Mérnöki kar, Szeged 2007. pp. 601–605.
2. A belgrádi katonai akciók felújítása és kiterjesztése következtében 800 ezer albán menekült el a tartományból és talált menedéket Albániába, illetve Macedóniába.
3. Allgemeine–Schweizerische Militärzeitschrift 1999/6 NATO Operation „Allied Force” Zielanalyse.
4. A légitámadás időbeni elhúzódnása és a Milosevics-rezsim nem várt szívós katonai ellenállása annyiban módosította az eredeti elképzeléseket, hogy a csapások intenzitása és célpontjai jelentős mértékben növekedett.
5. A légitámadó-hadművelet katonai irányítóinak az akció előkészítése során rá kellett jönniük arra, hogy a célország légvédelmi képességei közepes magasságtartományig – figyelemmel a terepviszonyokra és a berepülés, valamint a célmegközelítés lehetőségeire – hatékonysági mutatóikat tekintve, az előrejelzésekkel ellentétben, magas harcértékkel bírtak.
6. Österreichische Militärische Zeitschrift 1999/4 Die NATO Operation gegen die Bundesrepublik Jugoslawien.
7. Jugoszlávia szétesését követően a légvédelmi rendszer újjászervezése érdekében az ország területét kettő légvédelmi körzetre (Észak és Dél) osztották fel. A JH légvédelmi erőit pedig a Fruska Gora-i Központ Harcálláspontról irányították.
8. A Belgrádot oltalmazó légvédelmi rakétaosztályok Batajnica, Jakovo, Koracica, Obrenovac, Avala és Pancevo térségében települtek.

9. A jugoszláv légvédelmi rendszer öt SA-6 kis hatótávolságú légvédelmi rakétaezreddel rendelkezett. Az ezredek békeelhelyezése alapján működési körletüket pontosan nem lehetett meghatározni, mivel a fő és tartalék állásörleteiket az állandó harcászaltság időszakában nem használták.
10. Allgemeine... 1999. 6. szám uo. NATO Operation „Allied Force” Zielanalyse.
11. A JH a hadművelet kezdetére bevezette és foganatosította az álcázási, rejtési és széttelepítési óvórendszabályokat. A szerb légvédelem nagyszámú közeli hatótávolságú légvédelmi rakétával – SA-7, SA-8, SA-9, SA-13, SA-14, SA-16 – és jelentős mennyiségű légvédelmi tüzérszeggel rendelkezett, így a támadó légierő csak 5000m feletti repülési magasságon tevékenykedhetett, ami ennek a feladatnak a teljesítését nem biztosította kellő hatékonysággal.
12. A JH és a belügyi csapatok a csapatmozgásokat kis kötelékben, rövid időtartamban, illetve a menekülők menetoszlopai után közvetlenül, vagy a menekülőkkel egy oszlopban hajtották végre.
13. ÖMZ 1999. 5. szám uo.
14. A szövetségesek, Koszovó területére történő bevonulás után, összesen 13 harckocsi roncsot találtak.
15. A háború első napján, 1999. március 24-én, kettő amerikai F-15/D, kettő MiG-29-et, míg egy holland F-16/C egy MiG-29-et lőtt le. 1999. március 16-án ismét kettő MiG-29-et lőtt le kettő F-15/C repülőgép. Az összes MiG-29-et az AIM-120 AMRAAM L-L légi harc-rakétával lőtték le. A NATO-nak, az ellenséges légi célok megsemmisítéséről szóló adatai, nem feleltek meg a valóságnak, ugyanis a háború végén a magyar rádiófelderítés hat MiG-29 típusú jugoszláv repülőgép mozgását észlelte Batajnica-i légtérben. Brüsszelben kételkedve fogadták a magyarok vonatkozó jelentéseit, míg végül is – más forrásokból is tájékozódva – kénytelenek voltak elismerni azok valódiságát.
16. A pilóta nélküli felderítő, célmegjelölő repülőeszközök nagyobb mérvű veszteségei mutatják, hogy a jugoszláv légvédelem kis magasságokon viszonylag hatékonyan tevékenykedett.
17. A NATO-légierő a P-12 rádiólokátor ellen sem zavaró berendezéssel, sem pedig lokátor elleni rakétával nem rendelkezik.
18. A sikernek van magyar vonatkozása is, amennyiben az amerikai F-117/A vadászbombázó repülőgépet a magyar származású Dani Zoltán ezredes által vezetett rakéta osztály semmisítette meg! A háború végén Dani leszerelt a JH-tól és számos interjút adott a világ vezető hírügynökségeinek a nevezetes eseményről. Az ezredes az amerikai szakértőknek szintén beszámolt arról a módszerről, amellyel a találatot elérte. (Az F-117/A beszerzési költsége több mint 30 millió USD.)
19. A háború befejezését követően megvált parancsnoki posztjától Lasly Clark tábornok, a NATO erőinek főparancsnoka. Ma még nem lehet tudni, hogy lemondásának, vagy lemondatásának okaként mennyiben játszott szerepet a közte és a Szövetség főtítkára, Javier Solana közötti nézeteltérés a Jugoszlávia elleni hadművelet előkészítését és végrehajtását illetően.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Dr. Jakus János (2001): Jugoszlávia elleni NATO légitámadás. MK KFH Jegyzet. Budapest.
- Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift
- 1999/6 – NATO – Operation „Allied Force” – Zielanalyse
 - 1999/7 – Serbische Fliegerabwehr gegen NATO – Flugzeuge
 - 1999/7 – NATO – Operation „Allied Force”. Verhältnismässigkeit der Zielplanung
 - 1999/8 – Warum verfehlen Präzisionswaffen aus der Luft ihr Ziel?
- Österreichische Militärische Zeitschrift
- 1999/3 – Die NATO – Operation gegen die Bundesrepublik Jugoslawien
 - 1999/4 – Die NATO – Operation gegen die Bundesrepublik Jugoslawien
 - 1999/4 – Die NATO – Operation Allied Force
 - 1999/5 – Das Ende der NATO – Operation Allied Force
- Józsa–Dr. Szabó (1999): A koszovói válság néhány aspektusa. MK KFH Jegyzet, Budapest.